

Dr hab. n. med. Barbara Kochańska prof. GUmed
Katedra i Zakład Stomatologii Zachowawczej
Gdański Uniwersytet Medyczny

Recenzja rozprawy doktorskiej lek. dent. Kacpra Łaganowskiego

„Ocena potrzeb leczniczych pacjentów na przykładzie uniwersyteckiego ośrodka specjalistycznego
w Poznaniu w latach 2017-2023”

Promotor: dr hab. n. med. Kacper Nijakowski

Recenzowana rozprawa doktorska liczy 91 stron i zawiera w kolejności spis treści (str. 4-5), wykaz skrótów w kolejności alfabetycznej (str. 6) oraz wykaz publikacji stanowiących rozprawę doktorską (str. 7). Kolejną pozycją (która nie jest typową, jeżeli chodzi o rozprawy doktorskie; str. 8-9) jest opis aktywności naukowej doktoranta wraz z wykazem i krótkim streszczeniem wybranych publikacji, których doktorant jest współautorem. Publikacje te nie wchodzą w skład rozprawy doktorskiej, natomiast jedna z nich nawiązuje tematycznie do problemów poruszanych w rozprawie doktorskiej. Rozdział zatytułowany „Przedmiot badań i komentarz” obejmuje wstęp (str. 10-14), założenia i cele rozprawy doktorskiej (str. 15), omówienie trzech prac wchodzących w skład rozprawy doktorskiej (str. 16-28), wnioski (str. 29) oraz piśmiennictwo w liczbie 40 publikacji, które Doktorant przytoczył wyłącznie we wstępie (str. 30-33). Następną pozycją jest streszczenie w języku polskim (str. 34) oraz streszczenie w języku angielskim (str. 35). Ponadto do pracy dołączono skany 3 artykułów tworzących cykl publikacyjny (str. 36-77), oświadczenia współautorów publikacji (str. 78-90) oraz oświadczenie Komisji Bioetycznej, stwierdzające że praca nie nosi cech eksperymentu medycznego i nie podlega opiniowaniu przez w/w Komisję (str. 91).

Rozprawa doktorska ma formę spójnego tematycznie cyklu trzech prac (dwóch prac oryginalnych i jednej przeglądowej) o łącznej wartości IF= 6,2 oraz 260 pkt MNiSW:

Prace oryginalne:

- 1) Łaganowski K, Ortarzewska M, Czajka-Jakubowska A, Surdacka A, Nijakowski K. Long-term impact of the COVID-19 pandemic on dental care delivery in Poland: a single-center retrospective analysis. International Dental Journal. 2025; 75(3): 1544-1553. doi: 10.1016/j.identj.2025.02.024.
Wskaźnik IF = 3,2; Punktacja MNiSW = 100 pkt;
- 2) Łaganowski K, Ortarzewska M, Cieślak K, Jankowski J, Nijakowski K. Factors Influencing the choice of conservative and surgical procedures in dental patients from Poland: a single-center retrospective analysis. Journal of Clinical Medicine. 2025; 14(5): 1508. doi: 10.3390/jcm14051508.
Wskaźnik IF = 3,0; Punktacja MNiSW = 140 pkt;

Praca przeglądowa:

- 3) Łaganowski K, Majewski J, Nijakowski K. Dental care delivery in the context of the COVID-19 pandemic – a bibliometric analysis and review of emerging trends. Journal of Stomatology. 2025; 78(4). doi: 10.5114/jos.2025.151097.
Punktacja MNiSW= 20 pkt;

Należy nadmienić, że Doktorant jest pierwszym autorem we wszystkich 3 publikacjach. Jednocześnie na podstawie informacji z dołączonych do rozprawy oświadczeń współautorów można stwierdzić, iż samodzielna i możliwa do wyodrębnienia część przedkładanych prac wskazuje na znaczący indywidualny wkład Doktoranta przy opracowywaniu m.in. koncepcji i metodologii badań, organizacji, integracji i formalnej analizie danych, przeprowadzeniu analiz statystycznych, analizie piśmiennictwa i przygotowaniu publikacji we wszystkich ich fazach.

Przedmiotem recenzowanej rozprawy doktorskiej jest retrospektywna, (oparta na dużym materiale badawczym) wieloaspektowa analiza struktury stomatologicznych potrzeb leczniczych i zakresu wykonywanych zabiegów stomatologicznych w uniwersyteckim ośrodku specjalistycznym w Poznaniu na przestrzeni lat 2017-2023, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu na badane parametry zaistniałych w tym okresie dwóch zdarzeń o charakterze globalnym (jakimi była pandemia COVID-19 i wybuch wojny w Ukrainie) wraz z oceną ich długoterminowego oddziaływania na badane parametry. W przeprowadzonych analizach statystycznych uwzględniano również możliwy wpływ współistniejących w tym okresie wybranych, ale istotnych czynników osobniczych (m.in. wiek i płeć). W analizie porównawczej wzięto pod uwagę okres przedpandemiczny (2017-2019), okres pandemii (2020) i okres popandemiczny (2021-2023).

Temat podjęty przez doktoranta jest interesujący, jak najbardziej aktualny i uzasadniony zarówno z punktu widzenia zdrowotnego jak i społecznego. Należy zaznaczyć, że prawidłowa identyfikacja potrzeb zdrowotnych populacji, uwzględniająca możliwy wpływ czynników osobniczych i niespodziewanych zdarzeń o charakterze globalnym, należy do kluczowych zadań zdrowia publicznego, gdyż umożliwia racjonalne dostosowanie zakresu udzielanych świadczeń oraz stanowi podstawę do podejmowania strategicznych decyzji w obszarze polityki zdrowotnej obejmującym również stomatologię.

W obszernym **Wstępie** Doktorant na podstawie danych z piśmiennictwa (40 pozycji) omawia wpływ wybranych czynników, zarówno indywidualnych (socjodemograficznych, socjoekonomicznych) jak i systemowych (pandemia COVID-19, wybuch wojny w Ukrainie), na kształtowanie i dynamikę potrzeb zdrowotnych, zachowań prozdrowotnych oraz podejmowanie decyzji terapeutycznych i profilaktycznych przez pacjentów i personel medyczny w zakresie zdrowia jamy ustnej. Szczególną uwagę w tym względzie Doktorant zwraca na znaczenie wieku, płci oraz statusu społeczno-ekonomicznego. Omawiając szczegółowo opisany w piśmiennictwie wpływ pandemii COVID-19 m.in. na funkcjonowanie służby zdrowia, Doktorant wskazuje na występujące w tym okresie szczególne zagrożenia (i dla pacjenta i dla personelu medycznego) oraz wynikające z tego powodu istotne i liczne ograniczenia w korzystaniu z opieki zdrowotnej w zakresie stomatologii. Przytaczając dane z piśmiennictwa Doktorant opisuje krótkoterminowe i długoterminowe skutki pandemii w odniesieniu do stomatologii, odnosi się także do wpływu wybuchu wojny w Ukrainie i związanym z tym napływem ponad 2,3 miliona uchodźców, na funkcjonowanie ochrony zdrowia w Polsce. W podsumowaniu Doktorant stwierdza, że istnieje potrzeba przeprowadzenia pogłębionej, empirycznej analizy dostępnych danych medycznych, która umożliwi długofalową ocenę rzeczywistego zapotrzebowania pacjentów na konkretne procedury lecznicze. Zdaniem Doktoranta retrospektywna analiza, przeprowadzona na podstawie danych medycznych z 7 lat (2017 – 2023) pozyskanych z Uniwersyteckiego Centrum Stomatologii i Medycyny Specjalistycznej w Poznaniu, pozwoli na szczegółową ocenę dynamiki potrzeb terapeutycznych pacjentów oraz świadczonych usług stomatologicznych z uwzględnieniem wybranych czynników osobniczych i systemowych. We Wstępie zacytowano wszystkie 40 pozycji właściwie dobranej literatury głównie anglojęzycznej (38 prac), w tym 27 prac z lat 2020 – 2023 (spis piśmiennictwa: str. 30-33). UWAGI: Zdaniem recenzenta ta część rozprawy doktorskiej zyskałaby na przejrzystości po wprowadzeniu śródtytułów. Wiek i płeć pacjentów są czynnikami socjodemograficznymi, a nie czynnikami socjoekonomicznymi, jak podano na stronie 14, wiersz 3 od góry. W spisie piśmiennictwa (str. 33) publikacja nr 36 w opisie bibliograficznym poza właściwym rokiem wydania (2023), ma błędnie podany dodatkowo rok 1939.

Doktorant sformułował trzy szczegółowe cele rozprawy doktorskiej:

- 1) Ocena długoterminowych zmian w spektrum wybranych procedur stomatologicznych z zakresu stomatologii odtwórczej, endodoncji, chirurgii stomatologicznej i radiologii stomatologicznej na skutek pandemii COVID-19 na przykładzie uniwersyteckiego ośrodka specjalistycznego w Poznaniu.
- 2) Ocena czynników osobniczych, takich jak płeć, wiek i rodzaj leczonego zęba, wpływających na decyzje pacjentów w kontekście procedur zachowawczych i chirurgicznych na przykładzie uniwersyteckiego ośrodka specjalistycznego w Poznaniu.

- 3) Analiza bibliometryczna w celu omówienia głównych trendów dotyczących wpływu czynników globalnych jak pandemia COVID-19 na funkcjonowanie systemów opieki stomatologicznej w kontekście światowym.

Cele rozprawy są jasne i sformułowane prawidłowo.

W dalszej części rozprawy Doktorant omawiając kolejno trzy publikacje wchodzące w skład cyklu tematycznego przedstawił cel każdej z prac, materiał i metody, wyniki w formie opisowej oraz podsumowanie.

1. Celem pierwszej pracy w cyklu tematycznym, była retrospektywna analiza długoterminowego wpływu pandemii COVID-19 m.in. na strukturę i liczbę przyjmowanych pacjentów, zakres oraz charakter świadczeń z zakresu stomatologii zachowawczej, endodoncji, chirurgii stomatologicznej i diagnostyki radiologicznej realizowanych w uniwersyteckim ośrodku specjalistycznym w Poznaniu. W analizie uwzględniono także wpływ wybuchu wojny w Ukrainie oraz związany z nią napływ uchodźców. Doktorant przedstawił krótko materiał oraz metody zastosowane w pracy (są one bardzo szczegółowo opisane w publikacji). Szczególną uwagę poświęcił opisowi szeregu metod statystycznych, które zastosował w rozszerzonej i wielokierunkowej analizie badanego materiału. Materiał objęty analizą stanowiło 342112 rekordów medycznych pacjentów (zarówno dzieci, jak i osób dorosłych), w tym 158882 dotyczyło procedur z zakresu stomatologii zachowawczej, natomiast 101556 zabiegów z chirurgii stomatologicznej. W analizie porównawczej wzięto pod uwagę okres przedpandemiczny (2017-2019), okres pandemii (2020) i okres popandemiczny (2021-2023). Uzyskane wyniki badań, które Doktorant w przedstawił w formie opisowej, wskazywały na znaczący i negatywny wpływ pandemii (zarówno krótko jak i długoterminowy) na szereg badanych parametrów (w tym m.in. na liczbę i strukturę socjodemograficzną przyjmowanych pacjentów, rodzaj i zakres oraz liczbę stosowanych procedur zachowawczych i chirurgicznych, dostępność do świadczeń planowych i profilaktycznych). UWAGA: Zdaniem recenzenta rozdział Wyniki zyskałby na czytelności, gdyby uzupełniono go o śródtytuły, porządkujące przedstawione liczne dane z analiz. W podsumowaniu, Doktorant omawiając uzyskane wyniki badań, przeanalizował możliwe przyczyny, które mogły wpłynąć na obserwowane zmiany w okresie pandemii i w okresie postpandemicznym i ich skutki. Wskazał również na możliwość praktycznego wykorzystania uzyskanych wyników dla poprawy polskiego systemu opieki stomatologicznej.
2. Celem drugiej pracy w cyklu tematycznym, była retrospektywna (obejmująca okres od 2017 roku do 2023 roku) analiza wpływu wybranych czynników indywidualnych, w szczególności płci oraz wieku, na wybór określonych procedur stomatologicznych w zakresie stomatologii zachowawczej, endodoncji oraz chirurgii stomatologicznej. Dodatkowo przeanalizowano zależność pomiędzy rodzajem świadczonych usług stomatologicznych a leczeniem konkretnych grup zębowych oraz zakresem interwencji zabiegowej. Doktorant omówił krótko materiał oraz metody zastosowane w pracy (były one bardzo szczegółowo opisane w publikacji). Szczególną uwagę poświęcił opisowi metod statystycznych, które zastosował w rozszerzonej i wielokierunkowej analizie zgromadzonego materiału badawczego. Analiza statystyczna objęła 182654 rekordów medycznych pacjentów Centralnej Poradni Stomatologicznej, Poradni Stomatologii Zachowawczej i Periodontologii oraz Poradni Chirurgii Stomatologicznej (były to oddziały ambulatoryjne funkcjonujących nieprzerwanie również w okresie pandemii). Wyniki badań, które Doktorant w przedstawił w formie opisowej, wskazywały na występowanie istotnego związku pomiędzy płcią i wiekiem a zachowaniami zdrowotnymi, potrzebami leczniczymi oraz rodzajem stosowanych terapii stomatologicznych. Wskazywały również na występowanie zależności pomiędzy rodzajem świadczonych usług stomatologicznych a leczeniem konkretnych grup zębowych oraz zakresem interwencji zabiegowej. Opisane wyniki badań mają znaczenie praktyczne, o czym wspomniał również w podsumowaniu Doktorant – mogą być pomocne przy opracowywaniu strategii i kierunków działań w opiece zdrowotnej dotyczącej zdrowia jamy ustnej.

3. Celem trzeciej pracy w cyklu tematycznym (która była pracą przeglądową) było usystematyzowanie i omówienie głównych trendów w piśmiennictwie światowym dotyczącym wpływu pandemii na funkcjonowanie systemu opieki stomatologicznej na podstawie analizy bibliometrycznej. Doktorant przedstawił metodykę pracy i omówił wyniki analizy bibliometrycznej. W krótkim podsumowaniu podkreślił głęboki i wielowymiarowy wpływ pandemii COVID-19 na zakres świadczonej opieki stomatologicznej, zwrócił uwagę na aspekty psychologiczne związane z pandemią (takie jak lęk i zaburzone poczucie bezpieczeństwa pacjentów i personelu medycznego), wprowadzanie nowych protokołów bezpieczeństwa oraz modyfikacje procedur stomatologicznych. Zdaniem Doktoranta doświadczenia zdobyte w czasie pandemii powinny zostać wykorzystane do opracowania trwałych rozwiązań i strategii przygotowawczych na przyszłe kryzysy zdrowia publicznego, w których długoczasowe utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa sanitarno-epidemiologicznego będzie kluczowe.

Z analizy wyników i danych z prac stanowiących rozprawę doktorską Doktorant wyciągnął następujące wnioski:

1. W okresie po pierwszej fali pandemii COVID-19 odnotowano gwałtowny wzrost liczby pacjentów korzystających z opieki stomatologicznej, jednak powrót do poziomu sprzed pandemii przebiegał stopniowo i rozciągnięty był w czasie.
2. W analizowanym okresie zauważalny był rosnący udział procedur stomatologii zachowawczej finansowanych ze środków publicznych, któremu towarzyszył istotny wzrost liczby zabiegów chirurgicznych w okresie popandemicznym.
3. Wśród kobiet, szczególnie młodszych, obserwowano wyraźną tendencję do częstszego wyboru procedur z zakresu stomatologii odtwórczej, podczas gdy mężczyźni po 50. roku życia stanowili największą grupę pacjentów poddawanych zabiegom chirurgicznym.
4. Zabiegi endodontyczne najczęściej dotyczyły mężczyzn w wieku 18–30 lat i były skoncentrowane na górnych zębach przednich oraz przedtrzonowych.
5. Ekstrakcje zębów trzonowych, zwłaszcza w żuchwie, stanowiły najczęściej wykonywane procedury chirurgiczne.
6. W świetle analizy piśmiennictwa pandemia COVID-19 wpłynęła na organizację i zakres opieki stomatologicznej, wywołała istotne obciążenia psychiczne u pacjentów i personelu medycznego oraz wymusiła wdrożenie nowych protokołów bezpieczeństwa w praktyce klinicznej.

Wnioski odpowiadają na cele, które doktorant sformułował na początku rozprawy doktorskiej.

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa na stopień doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki medyczne lek. dent. Kacpra Łaganowskiego „Ocena potrzeb leczniczych pacjentów na przykładzie uniwersyteckiego ośrodka specjalistycznego w Poznaniu w latach 2017-2023” spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.). Stanowi oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego, dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej Autora i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wnoszę zatem do Rady Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego im Karola Marcinkowskiego w Poznaniu o dopuszczenie lek. dent. Kacpra Łaganowskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Golewskie, 27.08.2025

Barbara Włodarczyk